

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Овсяннікова В. В., к. психол. н., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

pedpsy@yandex.ru

У статті наголошується, що одним з найважливіших компонентів розвитку сучасних інформаційних технологій є створення та використання дистанційних систем навчання у вищих навчальних закладах. Аналізуються різні погляди вчених щодо поняття «дистанційне навчання». До особливостей дистанційного навчання в системі професійної підготовки майбутніх фахівців відносяться: гнучкість, модульність, паралельність, віддаленість, асинхронність, масовість, рентабельність. Розкриваються переваги та недоліки дистанційного навчання у вищому навчальному закладі. Розглянуто види технологій дистанційного навчання, що найчастіше застосовуються у вищих навчальних закладах. Доведено, що дистанційне навчання є перспективною формою організації процесу навчання у вищому навчальному закладі, яка здатна забезпечити систему підготовки та безперервної підтримки високого рівня кваліфікації фахівців.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, технології дистанційного навчання.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Овсянникова В. В., к. психол. н., доцент

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

pedpsy@yandex.ru

В статье отмечается, что одним из важнейших компонентов развития современных информационных технологий является создание и использование дистанционных систем обучения в высших учебных заведениях. Анализируются различные взгляды ученых относительно понятия «дистанционное обучение». К особенностям дистанционного обучения в системе профессиональной подготовки будущих специалистов относятся: гибкость, модульность, параллельность, удаленность, асинхронность, массовость, рентабельность. Раскрываются преимущества и недостатки дистанционного обучения в высшем учебном заведении. Рассмотрены виды технологий дистанционного обучения, чаще всего применяются в высших учебных заведениях. Доказано, что дистанционное обучение является перспективной формой организации процесса обучения в высшем учебном заведении, которая способна обеспечить систему подготовки и непрерывного поддержания высокого уровня квалификации специалистов.

Ключевые слова: дистанционное обучение, дистанционное образование, технологии дистанционного обучения.

DISTANCE LEARNING AT THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Ovsannikova V. V.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporozhye, Ukraine

pedpsy@yandex.ru

The article notes that one of the most important components of the development of modern information technology is the creation and using the distance learning systems at the higher education institution. Analyzes the different views of scientists of the concept of "distance learning". It is determined that distance learning has a characteristic of classic didactic signs such as purpose, content, methods, means and forms of education. One of the specific characteristics of distance learning is that it is based mainly on the principles of informatization of education and the widespread using of telecommunication technologies. The peculiarities of distance learning at the system of professional training of future specialists are: flexibility, modularity, parallelism, distance, asynchronous, mass, and profitability. It is considered the advantages and disadvantages of distance learning at higher education system. The author emphasizes that an important advantage of distance education is diving the possibility on the basis of information and communication technologies to implement the adaptation of training to the level of basic training of a particular student, to his place of residence and, consequently, opens an opportunity to significantly improve the quality of education. The main disadvantages of distance learning include: lack of full-time communication between teacher and student, which complicates the organization of individual approach to training and education; insufficient of technical equipment at some higher education institutions and students; the lack of direct control over

the student's education. It is showed the types of distance learning technologies, which are most often used at the higher education institution: case-technology, TV-satellite and network technology. It is proved that distance learning is a promising form of organization of the learning process at the higher educational institution, which is able to provide a system of training and continuous maintaining a high level of expertise.

Key words: distance learning, distance education, distance learning technologies

Перетворення в економічній, політичній і соціальній сферах суспільного життя, бурхливе впровадження нових інноваційних технологій вимагають нових підходів до розбудови всієї національної системи освіти. У системі вищої освіти на перший план висуваються завдання удосконалення змісту вищої освіти, сучасних технологій навчання і виховання.

За останні роки розвиток інформаційних технологій зробив актуальною проблему модернізації системи вищої освіти. Суть такої модернізації найбільше відбилася в концепції дистанційної освіти, яка, завдяки такому глобальному явищу як Інтернет, охоплює широкі шари суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

До розвитку наукових досліджень проблем дистанційного навчання та їх упровадження у педагогічний процес долучилися такі вітчизняні та іноземні вчені, як А. А. Андреев, В. Ю. Биков, Є. В. Долинський, Н. О. Думанський, М. І. Жалдак, Р. П. Іващенко, О. В. Кареліна, В. Г. Кремень, В. Ю. Кухаренко, В. В. Осадчий, А. В. Петров, Е. С. Полат, Н. Г. Рибалко, О. В. Рибалко, Л. М. Романишина, В. М. Сиротенко, С. О. Сисоєва, П. В. Стефаненко, В. П. Тихомиров, А. В. Хуторський та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей дистанційного навчання в освітньому процесі вищого навчального закладу.

Одним з найважливіших компонентів розвитку сучасних інформаційних технологій є створення та використання дистанційних систем навчання у вищих навчальних закладах. Сучасні комп'ютерні телекомунікації здатні забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної інформації іноді ефективніше, ніж традиційні засоби навчання. Якість і структура навчальних курсів, так само, як і якість викладання при дистанційному навчанні, часто набагато краща, ніж при традиційних формах навчання.

Сьогодні існують різні погляди на дистанційне навчання. Є. С. Полат визначає дистанційне навчання як форму навчання, за якої взаємодія викладача й студента між собою відбувається на відстані і відображає всі притаманні навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), що реалізуються специфічними засобами інтернет-технологій або іншими засобами, які передбачають інтерактивність [6].

А. А. Андреев, В. І. Солдаткін розглядають дистанційне навчання як цілеспрямований, організаційний процес інтерактивної взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто навчається, між собою та із засобами навчання, інваріантний до їх розташування у просторі і часі, який реалізується у специфічній дидактичній системі [1].

О. О. Павленко визначає дистанційне навчання як технологію, що ґрунтується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для доставки навчального матеріалу та спілкування [4].

У своїх дослідженнях Н. О. Думанський розглядає дистанційну освіту як сучасну технологію навчання, яка стрімко розвивається в останній час завдяки досягненням інформаційних технологій і комп'ютерної техніки [2].

Проаналізувавши різноманітні визначення поняття дистанційне навчання, висунуті різними авторами, ми вважаємо, що дистанційне навчання – це технології, що забезпечують якісну освіту студентів та організацію навчального процесу на відстані на основі використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Дистанційне навчання має характерні класичні дидактичні ознаки, такі, як: мета, зміст, методи, засоби та форми навчання. Але дистанційне навчання має і специфічні

характеристики. Однією з них є те, що дистанційне навчання ґрунтується переважно на принципах інформатизації освіти й широкому застосуванні телекомунікаційних технологій.

Використання дистанційних технологій у навчальному процесі вищого навчального закладу потребує змін у методиці викладання дисциплін. Викладач перестає бути для майбутніх фахівців єдиним джерелом здобуття знань. На зміну колишньої моделі навчання повинна прийти нова модель, заснована на таких положеннях: у центрі технології навчання – студент; суть технології – розвиток здатності до самонавчання; студенти відіграють активну роль у навчанні; в основі навчальної діяльності – співробітництво [5].

Створення дистанційної освіти – це найбільш швидкий та ефективний шлях до підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, прискорення процесу переходу України до інформаційного суспільства. Важливою перевагою дистанційної освіти є те, що вона дає змогу на базі інформаційно-комунікаційних технологій здійснювати адаптацію навчання до рівня базової підготовки конкретного студента, до місця його проживання і, як наслідок, відкриває можливість істотно підвищувати якість навчання.

Дистанційне навчання у системі професійної підготовки майбутніх спеціалістів має ряд особливостей, серед яких:

- гнучкість – студенти, які навчаються за дистанційною формою навчання, зазвичай, не відвідують регулярних занять, а працюють у зручний для себе час у зручному місці та зручному темпі; кожний може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для засвоєння;
- модульність – кожна окрема дисципліна або ряд дисциплін, які засвоєні студентами, створюють цілісне уявлення про визначену предметну галузь; це дозволяє з переліку навчальних дисциплін формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або навчальним потребам;
- паралельність – навчання може здійснюватися у процесі поєднання професійної діяльності з навчанням або одночасне навчання у двох закладах;
- віддаленість – відстань від місця знаходження того, хто навчається, до навчального закладу не є перешкодою для ефективного освітнього процесу;
- асинхронність – у процесі навчання і той, хто навчає, і той, хто навчається, можуть реалізовувати технологію навчання й учіння незалежно від часу, тобто за зручним для кожного розкладом і в зручному темпі;
- масовість – кількість учасників дистанційної форми навчання не є критичним параметром; вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації, а також можуть спілкуватися один з одним і з викладачем через засоби зв'язку або за допомогою інших засобів інформаційних технологій;
- рентабельність – під цією особливістю розуміється економічна ефективність дистанційного навчання [3].

Використання дистанційних технологій у вищих навчальних закладах дає можливість урахувати всі досягнення студента: не тільки навчальне навантаження (контрольні роботи, індивідуальні завдання, тести), а також його участь у, конференціях, круглих столах, предметних олімпіадах тощо. При дистанційному навчанні студенти можуть вибирати зручний час для вивчення й засвоєння навчальних дисциплін, самостійно здійснювати контроль та аналіз своєї навчальної діяльності. Усе це сприяє: підвищенню мотивації студентів до навчання; розвитку навичок самостійної роботи студентів з навчальним матеріалом; стимулюванню інтелектуальної активності студентів; підвищенню ефективності навчання за рахунок його індивідуалізації. Викладачі відповідно можуть систематично керувати навчальною роботою студентів, контролювати й аналізувати їх діяльність, що

стимулює студента якісно освоювати зміст вищої освіти. Це забезпечує об'єктивне визнання результатів навчання в різних навчальних закладах країни.

На сьогодні у вищих навчальних закладах найчастіше застосовуються декілька видів технологій дистанційного навчання. Ці технології відрізняються за формою представлення навчальних матеріалів; за ступенем використання телекомунікацій та персональних комп'ютерів; за технологіями організації контролю навчального процесу; за ступенем застосування в технології навчання звичайних методів ведення навчального процесу; за методами ідентифікації студентів під час складання контрольних робіт, заліків, іспитів.

Найчастіше для підтримки дистанційної освіти у вищих навчальних закладах використовуються технології трьох видів: кейс-технології, телевізійно-супутникові та мережеві.

1. Кейс-технологія. Навчання студентів відбувається на основі паперових та аудіоносіїв. Кейс-технологія використовується в поєднанні з очними формами навчання. Навчально-методичні матеріали комплектуються у спеціальний набір (кейс), який пересилається викладачем студенту для самостійного вивчення.

У кейс-технології ефективно використовують усі наявні в системі освіти засоби навчання: програми навчальних дисциплін з методичними вказівками з виконання контрольних, курсових та дипломних робіт; друковані підручники та посібники з кожної дисципліни курсу; установчі аудіо- та відеолекції з кожної дисципліни курсу; комп'ютерні електронні підручники та комп'ютерні навчальні програми до усіх дисциплін курсу. При реалізації кейс-технології в дистанційному навчанні найчастіше використовують електронні навчальні посібники (підручники).

2. Телевізійно-супутникова. Передача інформації відбувається за допомогою аудіоканалів, відеоканалів і комп'ютерних мереж. Контакт викладачів та студентів відбувається за допомогою супутникових каналів зв'язку. Для представлення навчального процесу у вигляді занять сьогодні виділяють такі види телевізійно-супутникової технології, як комп'ютерні конференції, аудіоконференції, відеоконференції та ін.

Розвинені засоби телекомунікації, використання супутникових каналів зв'язку, передача упакованого відеозображення за допомогою комп'ютерних мереж лише від недовго стали застосовуватися у практиці дистанційної освіти, що пов'язано з відсутністю розвинутої інфраструктури зв'язку, високою вартістю каналів зв'язку і використовуваного устаткування.

3. Мережева технологія. Ця технологія будується на використанні можливостей локальних та глобальних мереж як для забезпечення студентів навчально-методичними матеріалами, так і для інтерактивної взаємодії викладача і студента. Ефективне застосування мережевих технологій у навчальному процесі ВНЗ за певних умов може виступати певною компенсацією при збільшенні обсягу знань і зменшенні часу на його отримання та засвоєння.

Мережева технологія дозволяє використовувати засоби комп'ютерного навчання: електронні підручники, комп'ютерне тестування і контроль знань, новітні засоби мультимедіа, що розміщуються на Інтернет-серверах вишу. Через Інтернет студент може зв'язатися з викладачем, отримати завдання до самостійної роботи, заліку або іспиту. Ця технологія дистанційного навчання дозволяє пристосувати існуючі курси до індивідуального використання, надає можливості для самонавчання та перевірки отриманих знань.

Дистанційне навчання у вищому навчальному закладі має як переваги, так і недоліки. До переваг дистанційної форми навчання, порівняно з іншими формами, слід віднести: швидкість оновлення знань; її екстериторіальність (немає прив'язки до певної території); синхронний і асинхронний режими взаємодії учасників навчального процесу; рівний доступ до якісної освіти широким верствам різних категорій населення. Серед основних недоліків дистанційного навчання можна виділити: відсутність очного спілкування між викладачем та студентом, що ускладнює організацію індивідуального підходу у навчанні й вихованні;

недостатню технічну оснащеність деяких вищих навчальних закладів; відсутність постійного контролю за навчанням студента.

Проте, дистанційне навчання є перспективною формою організації процесу навчання у вищому навчальному закладі, яка здатна забезпечити систему підготовки та безперервної підтримки високого рівня кваліфікації фахівців.

Отже, дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові форми і методи навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А. А. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
2. Думанський Н. О. Класи сучасних технологій дистанційної освіти / Н. О. Думанський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 26 (610). – С.119-125.
3. Мачинська Н. І. Дистанційне навчання – новітня технологія підготовки фахівців у вищому навчальному закладі / Н. І. Мачинська, М. Я. Нагірняк // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. – Ч. 1. – С. 93-97.
4. Павленко О. О. Використання дистанційного навчання в вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О.О. Павленко. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2007-3-2/16_Pavlenko.pdf.
5. Педагогика : учебное пособие для студ. пед. учеб. завед. / [В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов]. – М. : Школьная Пресса, 2002. – 512 с.
6. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения : учеб. пособие [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.

REFERENCES

1. Andreev A.A. Distancionnoe obuchenie: sushhnost', tehnologija, organizacija / A.A. Andreev, V.I. Soldatkin. – M. : Izdatel'stvo MJeSI, 1999. – 196 p.
2. Dumans'kij N.O. Klasi suchasnih tehnologij distancijnoї osviti / N.O. Dumans'kij // Visnik Nacional'nogo universitetu «L'vivs'ka politehnika». – 2008. – № 26 (610). – P.119-125.
3. Machins'ka N.I. Distancijne navchannja – novitnja tehnologija pidgotovki fahivciv u vishhomu navchal'nomu zakladi / N I. Machins'ka, M.Ja. Nagirnjak // Informacijno-telekomunikacijni tehnologii v suchasnij osviti: dosvid, problemi, perspektivi: zb. nauk. pr. / za red. M.M. Kozjara, N.G. Nichkalo. – L'viv: LDU BZhD, 2009. – Ch. 1. – P. 93-97.
4. Pavlenko O.O. Viktoristannja distancijnogo navchannja v vishhjih navchal'nih zakladah [Elektronnij resurs] / O.O. Pavlenko. – Rezhim dostupu: http://novyn.kpi.ua/2007-3-2/16_Pavlenko.pdf.
5. Pedagogika: uchebnoe posobie dlja stud. ped. ucheb. zaved. / [V.A. Slastenin, I. F. Isaev, A. I. Mishhenko, E. N. Shijanov]. – M.: Shkol'naja Pressa, 2002. – 512 p.
6. Polat E.S. Teorija i praktika distancionnogo obuchenija: ucheb. posobie [dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij] / E.S. Polat, M.Ju. Buharkina, M.V. Moiseeva. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2004. – 416 p.